

საერთო დიალექტური ლექსიკონისათვის
ქართლურსა და მეგრულში

**For common dialectal vocabulary
In Kartli and Megrelian**

ეკა დადიანი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ქუთაისი

Eka Dadiani

Akaki Tsereteli state University
Georgia, Kutaisi

ABSTRACT

In no Dialectal vocabulary in terms of origin can be conventionally divided into two groups: 1. word forms that are common in one or more adjacent kilos, 2. word forms that have historically belonged to a common lexical fund but have narrowed over time, lost in the literary language and much in kilos, but have been preserved in one or more kilograms, and consequently, they are now regarded as dialectal word forms.

The existence of shared vocabulary in neighboring dialects is natural, which is due to territorial proximity. In addition, there are facts when the same dialectal word is found in distant, non-adjacent kilograms. Relevant patterns are not uncommon in the Kartvelian language space.

The study revealed interesting results. In the Kartli dialect, there are a large number of lexical items that are also characteristic of the Megrelian dialect. Here we note: some of the dialect words recorded in Kartli, except Megrelian, are used in other parts of the Georgian language (Imereti, Gurian, Adjara, Kakhetian, Tushuri ...).

The presented article analyzes the common dialect material in Kartli and Megrelian. For example, bandal, boy/girl, burdgha, lia, mandalion, adjustment, muchuchi, sogo, kanchavs, shepletili, shurshura, chvarti, tsutska, chichdeba, booth ...

Common semantic dialectisms are also confirmed in the analytical dialects. For example, „Krukh“ „Aged potatoes, corn, beans“... 2. Land „The main color of the fabric, wallpaper“; 3. The boiler is watered „when the vodka is distilled, the sight will come out in the pipe“; 4. To „take everything out of the house, to appropriate it“...

The existence of a common dialectal vocabulary in Kartli and Megrelian (as well as in other dialects) undoubtedly indicates the fact that these angular expressions are subsystems of one common language, the Georgian (Kartvelian) language system and not independent systems. Kartli and Megrelian are more or less different from

the modern written language: the Kartli dialect is closest to the Georgian written language, unlike Megrelian, which shows more peculiarities in this respect, which is generally the result of centuries of divergent and convergent processes.

საკვანძო სიტყვები: დიალექტი, მეგრული დიალექტი, ქართლის დიალექტი, დიალექტური ლექსიკა, ქართული ენა

Keywords: dialect, Megrelian dialect, Kartli dialect, dialect vocabulary, Georgian language.

დიალექტური ლექსიკა, როგორც წესი, კონკრეტულ დიალექტსა თუ დიალექტთა ჯგუფში გამოიყენება და არ არის დამახასიათებელი სალიტერატურო ენისათვის. ასეთია უმთავრესად შრომით საქმიანობასთან, სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა დარგთან, წეს-ჩვეულებებთან... დაკავშირებული სიტყვები. დიალექტური ლექსიკის წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს: განსხვავებული ბუნებრივი გარემო (ლანდშაფტი, კლიმატი, მთები...), მეურნეობის დარგები... ამ ტიპის სიტყვები მეტ-ნაკლებად ყველა კილოში დასტურდება.

წარმომავლობის თვალსაზრისით დიალექტური ლექსიკა შეიძლება პირობითად ორ ჯგუფად დაიყოს: ა) სიტყვაფორმები, რომლებიც ერთ ან რამდენიმე მოსაზღვრე კილოში არის გავრცელებული და ბ) სიტყვაფორმები, რომლებიც ისტორიულად საერთოენის ლექსიკური ფონდის კუთვნილება იყო, მაგრამ დროთა განმავლობაში მათი გავრცელების არეალი დავიწროვდა, დაიკარგა სალიტერატურო ენასა და კილოთა დიდ ნაწილში, თუმცა შემოინახა ზოგმა დიალექტმა ან დიალექტთა ჯგუფმა, შესაბამისად, ისინი ამჟამად დიალექტიზმებად განიხილება.

მომიჯნავე დიალექტებში საზიარო ლექსიკის არსებობა ბუნებრივია, რაც ტერიტორიული სიახლოვეთ არის განპირობებული. ამასთანავე, არის ისეთი ფაქტებიც, როცა ერთი და იგივე „კუთხური“ სიტყვა ერთმანეთისგან დამორებულ, არამეზობელ კილოებში გვხვდება. შესაბამისი ნიმუშები ქართველურ ენობრივ სივრცეში არცთუ იშვიათია.

წარმოდგენილ სტატიაში გავაანალიზებთ, ერთი მხრივ, ქართლურსა და, მეორე მხრივ, მეგრულში არსებულ საერთო დიალექტურ მასალას.

კვლევამ საინტერესო შედეგები გამოავლინა. ქართლურ დიალექტში საკმაო რაოდენობით დასტურდება ისეთი ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც ასევე დამახასიათებელია მეგრული მეტყველებისთვის. აქვე აღვნიშნავთ: ქართლურში დაფიქსირებული დიალექტური სიტყვების ნაწილი, გარდა მეგრულისა, სხვა კილოებშიც გამოიყენება.

განვიხილოთ კონკრეტული მასალა:

1. ბურდლა - ერთი ბურდლა აღარა ჰყავს - ერთი ფრთაც კი აღარა ჰყავს (ქათამი...) (ერთი ბურდლა აღარა მყამს, ისე დამიხუზა ჭირმა ქათმები); იმის

ზურდლა არ იყვეს, იმის ზურდლა არა ვნახო! - დაიკარგოს! არ დამენახოს!
(შენი ზურდლა აღარა ვნახო აქა! (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ზურდლა / ზუნდლა (მეგრ.) - ბალანი, ზურტყლი, ზუმბული. გამოთქმა:
სქანი ზურდლა ვავძირა თექ „შენი ფეხი არ იყოს იქ“ (შენი ბალანი არ ვნახო
იქ) (ქაჯაია 2001).

ზურდლა (მეგრ.) - ზურტყლი, ზუმბული; ბანჯგვლი; ბულული (თმისა)
(ქობალია 2010).

ზუნდლა (ლაზ.) - ზუმბული (ჩიქობავა: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

შდრ. ზურდლა (გურ. აჭარ.) - ფრინველის ზუმბული (ს.ჟღ., შ.ნიჟ.) (დლონტი
1984).

შდრ. ზუნდლა (იმერ.) - ზურტყლი (ბერიძე 1986).

ზურდლა „ზუმბული“ დასტურდება „ჩვენებურების“ მეტყველებაში:
ზურდლის ბალიში არ მიყვარს, თავი ტკივილ აჩენს (ფუტკარაძე 1993: ქდკ.
<http://corpora.co/#/dictionaries>).

ქეგლ-ის ახალი რედაქციის მიხედვით: ზუნდლა - კუთხ. (იმერ.) პატარა
ზომის ზუმბული; ზუნდლი - კუთხ. იგივეა, რაც ზუნდლა; ზურდლა - კუთხ.
ზურდლი, ზუმბული (<https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

2. ბანდალი - ბარბაცი, ტორტმანი (ძლივს ავდექი და ბანდალით
მივედი კედლამდინა) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ბანდალი (მეგრ.) - 1. ბარბაცი, ბანდალი; ღონემიხდილის ქანაობით
სიარული; ობანდალუ (ლაზ.) - ბარბაცი (ქაჯაია 2001).

ბანდალი (მეგრ.) - ბარბაცი, ტორტმანი, უილაჯო, უღონო სიარული;
ბოდიალი; ბჟუტური (ქობალია 2010).

ბანდალერი (ლაზ.) - ბანცალ-ბანცალით (ასათიანი 2012. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ბანდალი (გურ.) - ბორძიკი, ქანაობა, სიარულის დროს ან სიმთვრალის
მიზეზით (ს.ჟღ.) (დლონტი 1984).

ბანდური (გურ.) - უსაქმოდ სიარული, ხეტიალი, ყიალი (დლონტი 1984).

ბანდალი „ჩვენებურების“ მეტყველებაში აღნიშნავს: გაჭირვებით სიარულს,
ბარბაცს (ფუტკარაძე 1993: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

სულხან-საბას განმარტებით: ბანდალი - აქა-იქ მივლა-მოვლა ZA
(ორბელიანი 1991).

ქეგლ-ის ახალი რედაქციის მიხედვით: ბანდალი (კუთხ.) იმერ. - უილაჯოდ
სიარული, ღონემიხდილის სიარული, - ლასლასი, ბარბაცი; ბანდალებს
(კუთხ.) - ბანდალით დადის, ლასლასებს, ბარბაცებს (<https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

ქეგლ-ში ბანდალი განხილულია როგორც იმერული დიალექტისათვის
დამახასიათებელი სიტყვა; ქართლურისა და მეგრულის, აგრეთვე
ლაზურისა და გურულის მონაცემები ასახული არ არის.

3. სოლო ქართლურ დიალექტში ორი მნიშვნელობით დასტურდება:

1. დიდი ქათამი ერთგვარი, სახორცე (სოლო ვარია ტიტველაა. უფრო
დიდები ისინი იზრდებიან სოლოები, კარგა სუქდებიან), 2. ხახვი ერთგვარი,

ღერო უმსხვილდება და თავს არ იხვევს (სოლო ხახვი დიდხანს არა ძლევს, მალე დოღოვდება (ბეროზაშვილი... 1981).

მეგრულში საანალიზო სიტყვა სხვადასხვა ვარიანტით იხმარება:

სოლო - წაგრძელებული რამ; ყელმადალი კაცი, კისერწაგრძელებული ქათამი; სოლორია - იხ.სოლო; სორლო - ტანმადალი; სორლოლია - იხ. სორლო (ქობალაია 2010).

სოლორია - იგივეა, რაც სორლოია - სოლო, დიდი ტანის, მოსული, ჯიშინი; სერლერია - გამხდარი და მადალი (იქვე).

სორლო / სორლოია) - სოლო. სორლოია ბოში - მადალი, დიდი ტანის ბიჭი, - ტანწერწეტა, ჯიშინი. შდრ. სერლერია, სოლორია (ქაჯაია 2002).

სოლო (ქსნის ხეობა)- ბოლომოგლეჯილი წიწილა, ან წიწილა, რომელსაც ბოლო არ ეზრდება (ვ. სომხ.) (დლონტი 1984).

სოლო (იმერ.) - ყელტიტველა (იმერული ლექსიკონი: ქდკ. <http://corpora.co/#!/dictionaries>); სოლოდე - დიდი ტანის, მსხვილი (შარაშენიძე 2008: 420).

სოლო („ჩვენებურების“ ქართ.) - ჯიშინი, ჩვეულებრივზე უფრო მსუქანი, მოზრდილი (ფუტკარაძე 1993: ქდკ. <http://corpora.co/#!/dictionaries>).

სულხან-საბას მიხედვით, სოლო - დიდი ქათამი ZABCDE (ორბელიანი 1993).

ქეგლ-ში სოლო ორგვარი სემანტიკით არის წარმოდგენილი: 1. დიდი ქათამი (საბა); 2. კუთხ. (გურ.) - დიდი ტანის, მოსული, ჯიშინი (ქეგლ). ქართლურის, იმერულისა და მეგრულის მასალა განხილული არ არის.

4. ქანჩავს - ჯოხით მაგრად უჭერს, ჭიმავს (თოკს, მავთულს). საქანჩი კიდევ სხვა არი, კეტია პატარა, ან წნელსა, ან მავთულს უქანჩავთ ამითი (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ქანჩუა (მეგრ.) - მაგრად შეკერვა რისამე; ქანჩა; ცემა წელში; ტაცება (პირისა, ხელისა) (ქაჯაია 2002).

ქანჩუა (მეგრ.) - ქანჩა (ღვინისა); წევა, წნეხა; ტაცება, ჩავლება (ხელისა) ქენჯნა (ქობალაია 2010).

ქანჩი (თუშ.) - გუდის პირსაკრავი ბაწრის დასაჭიმი მოკლე ჯოხი (ცოცანიძე 2013: ქდკ. <http://corpora.co/#!/dictionaries>).

ქანჩი - ხრახნილის მოსაჭირებელი ZABCD (ორბელიანი 1993).

ქეგლ-ის მიხედვით, ქანჩი - 1. ტეჟ. ხრახნილიანი ღრუს მქონე მრავალწახნაგოვანი ლითონის ნაჭერი ჭანჭიკის მოსაჭერად; 2. კუთხ. (ქიზ.) მოკლე ჯოხი თოკით შეკრულის მოსაჭერად (ქეგლ).

ქანჩა - 1. საქანჩავი მილით ერთი ადგილიდან მეორეზე გადატანა (სითხისა); 2. კუთხ. (იმერ., გურ.) - მოწევა, მოზიდვა (თავისკენ); 3. კუთხ. (იმერ., გურ.) ჭერა, პერობა, ძაგვრა, ბოჭვა (ქეგლ).

ქართლურისა და მეგრულის მასალა ქეგლ-ში შეტანილი არ არის.

5. შეპლეთილი - შერევილი (შერევილი როა ადამიანი, უნორმო, ცოტა რო აკლია, შეპლეთილს ვეძახით (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. პრენტი (მეგრ.) - ჩერჩეტი, მოსულელო, შერევილი; პრენტუა - [წა] მოროშვა, სისულელის თქმა (ქაჯაია 2002).

შეპრენტილი (იმერ., გურ.) - შერეული, შერევილი (ი.ჭყ.) (დლონტი 1984).

შეპრენკილი (გურ.) - ნ. შეპრენტილი (დლონტი 1984).

ქეგლ-ში შეპრენტილი განმარტებულია როგორც - კუთხ. (გურ., იმერ.) - იგივეა, რაც სულელი, შერევილი (ქეგლ).

ვფიქრობთ, განხილული სხვადასხვა დიალექტური სიტყვაფორმები საერთო წარმომავლობისა და სემანტიკის სიტყვებია.

6. შურშურა - დაუფიქრებელი მოჩქარე (ყველაფერში შურშურა ნუ ხარ, ცოტა დაუხმე ხომე ჭკუასა) (ბეროზაშვილი... 1981).

შურშურით - სწრაფად, საჩქაროდ (დავეში გზაზე შურშურითა) (იქვე).

შდრ. შურშურაია (მეგრ.) - სულწასული; მოუთმენელი (ქაჯაია 2002).

შურ-შურაიათ (მეგრ.) - სულმოუთქმელად, სასწრაფოდ (ქობალია 2010).

შდრ. შურებაი (თუშ.) - აჩქარება (თ. უთურგ.) (დლონტი 1984).

საანალიზო სიტყვა ს.ქართვ. შურ- ფუძის გაორკვევით არის მიღებული; მისთვის ამოსავალი ჩანს სულ-.

ქეგლ-ში განხილული სიტყვაფორმა გაანალიზებული არ არის.

7. ზოგიერთ დროგადასულ ბოსტნეულს ბიჭას ან გაბიჭებულს ეტყვიან; მაგ., ხახვი რომ გაბიჭდება, - შუაში მაგარი ღერო ამოუვა და თესლს გაიკეთებს; კარტოფილმა და ბოლოკმაც იცის გაბიჭება. გაბიჭებული მცენარე სათესლედ არ ივარგებს, არ ამოვა (სალარიძე 1978: 168).

ბიჭა სიმინდი - უნაყოფო სიმინდი (ბიჭა სიმინდი უშვილო სიმინდია, ტაროს რომელიც არ გაიკეთებს) (ბეროზაშვილი... 1981).

ბიჭდება - იჩაგრება, აღარ იზრდება (ცხოველი, მცენარე) (ზამთარში რო მოიგებს, იმასა ცოტა რძე აქ და ბატკანი ბიჭდება) (იქვე).

გაბიჭდება - 1. ნაყოფს არ გაიკეთებს, უსარგებლოდ გაიზრდება (მცენარე). ნაყოფს რო არ გაიკეთებს, სიმინდია თუ ლობიო, გაბიჭდაო, ვიტყვით; ჩვენი სიმინდი გაბიჭდა, ერთი ტარო არ ამოიღო... 2. დაიჩაგრება, აღარ გაიზრდება (ცხოველი, მცენარე) (სიმინდი თუ არ გათოხნე თავი დროზე, გაბიჭდება (იქვე).

შდრ. ბიჭება (მეგრ.) - გადაგვარება, დაჩიავება; გაფუჭება. მობიჭებული - მობიჭება; გამოფიტვა, გადაგვარება;

მობიჭება (მეგრ.) - დაჩიავება; გადაგვარება, გადაჯიშება; გამოფიტვა (მიწისა) (ქობალია 2010).

მობიჭებული (ქიზიყ.) - მოღონიერებული, საკმაოდ მოზრდილი (ს. მენტ.) (დლონტი 1984).

ბიჭაჭ ბატკან (თუშ.) - ნაადრევად, დოლის დადგომამდე მოგებული ბატკანი (ცოცანიძე 2013: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ბიჭა-ბიჭა (ზ.იმერ., გურ.) - 1. ვაზის მუხლის ძირში ამოსული ზედმეტი ფოთლები (ზ.წერ.); 2. ვაზის მთავარ ღერზე ამოსული ზედმეტი ყლორტები, მორჩები (ი.ქავთ.); 3. სიმინდის უვარგისი ღეროები დედა ღეროს გვერდს ამოსული, თანაარსი (ვ.ბერ., ზ.ჭუმბ.) (დლონტი 1984).

ქეგლ: ბიჭაბიჭა - 1. კუთხ. (ზ.იმერ.) - „ვაზის მუხლის ძირში ამოსული ზედმეტი ფოთლები“ (ზ. წერ.), 2. კუთხ. (გურ.) - „სიმინდის უვარგისი

ღეროები, დედაღეროს გვერდს ამოსული (ვ. ბერ.) (ქეგლ-ის ახალი რედაქცია. <https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

ბიჭა ბატკანი - დოლის დაწყებამდე მოგებული ბატკანი, ადრეულა ბატკანი, რომელიც გაზაფხულზე კარგად მოლონიერებულია (ქეგლ-ის ახალი რედაქცია. <https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

ბიჭა - ბიჭა ჩავარდება - კუთხ. (ქიზ.) აბრეშუმის ჭიის თესლიდან პირველი ჭია გამოვა (ქეგლ-ის ახალი რედაქცია. <https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

მობიჭებული - კუთხ. (ქიზ.) - საკმაოდ მოზრდილი, მოლონიერებული (ს.მენტ.) (ქეგლ-ის ახალი რედაქცია. <https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

განხილული სიტყვაფორმები საერთო ბიჭ- ძირისგან ნაწარმოები ჩანს და სხვადასხვა კილოებში მეტ-ნაკლებად მსგავსი სემანტიკით იხმარება. ქეგლ-ში შეტანილია მხოლოდ იმერულის, გურულისა და ყიზიყურის მონაცემები, ქართლურისა და მეგრულის შესაბამისი მასალა წარმოდგენილი არ არის.

8. ღია-ღიად - გუბე-გუბედ (ეს როგორი მორწყულია, კვლებში ღია-ღიადა დგას წყალი) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ღია (მეგრ.) - 1. სოფელია წალენჯიხის რაიონში (ი. ყიფშიძე)... (ქაჯაია 2001).

ღია (მეგრ.) - მოვარდნილი და დაგუბებული წყალი; ღიამჰალი (ქობალია 2010).

ღია (ფშ., მესხ., ქიზიყ., ქართლ.) - დატბორებული წყალი; გუბე, ტბორი; ღვარი (ი.ქეშიკ., ი.მაის., ს.მენტ., შ.ძიძ., ნ.კეცხ., პ.ხუბ.) (დლონტი 1984).

ღია (იმერ.) - გუბე, ლაფი, ტალახი (ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ღია (კახ.) - ლაფი (ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

სულხან-საბას ლექსიკონის მიხედვით: ღია - საფლობი ტალახი ZA (ორბელიანი 1991).

ღია -1. ლამი, საფლობი ტალახი (საბა); 2. კუთხ. (ქართლ., კახ.) მოვარდნილი ან მიშვებული წყლის ღვარი ან გუბე (ქეგლ).

როგორც განხილული მასალიდან ჩანს, ღია არაერთ კილოში გვხვდება, თუმცა ქეგლ-ში ქართლურ-კახურ დიალექტურ სიტყვად არის კვალიფიცირებული.

9. მოასარგალებს - მოსპობს, გაანადგურებს (ღორმა, გინდა საქონელმა, სიმინდი რო შეგიჭამოს, მოსპო და მოასარგალაო) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. სერგელაფა / სერგელუა (მეგრ.) - თრევა (ქაჯაია 2002).

მოსარგალება (გურ., იმერ.) - მოსრესა და გაფუჭება (გ. შარაშ.); ფეხით უწყალოდ გათელვა, მოხრება (ი.ქავთ.) (დლონტი 1984).

ქეგლ-ში განხილული სიტყვაფორმა არ გვხვდება.

10. ცუცვა - ცუვა, ცუგო (პატარა ლეკვებ ვეტყვით ხომე ცუცვასა) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ცუცვა (მეგრ.). იხ. ცუცვა - პატარა ძაღლი. ცუცვა - ციციწა. ცუცვა

ჯოღორი - ციცქნა ძალი (ქაჯაია 2002).

ცქუნცქა (მეგრ.) - ცუცქია, ცუცქზე მჯდომი, ფინია ძალი (ქობალია 2010).

შდრ. ცუცქვა (გურ.) - მსუნაგურად ძებნა საქმლისა (გ.შარაშ.) (ლლონტი 1984).

ცუცკა/ცუცქა სიტყვაფორმა ქეგლ-ში არ დასტურდება.

11. ჯიხური - სასიმიინდე, ძარი (ჯიხური არი, სიმიინდ რო ჩაყრიან ხომე, სასიმიინდე ჩვენთან არ იციან) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ჯიხური (მეგრ.) - ხის კოშკი (საბა), კოშკი, ციხური ნაგებობა, - ჯიხური. ჯიხურამ(ი) მაღაზა - ჩვეულებრივ ოთხ ბოძზე აგებული სასიმიინდე. დაბლა ადგილი ხშირად ჯარგვალა (ოთახი), რომელსაც ჯიხურს ეძახიან, ხოლო სასიმიინდეს - ჯიხურამი მაღაზა ჰქვია. ჯიხური - საყარაულო (ქაჯაია 2002). ჯიხური (მეგრ.) - ჯიხური, ციხური, ციხე-კოშკი; ციხესავით მკვიდრად ნაგები სახლი (ადრე მიწის, თიხის ნაგებობა) (ქობალია 2010).

ჯიხური (ზ.იმერ.) - შუაცეცხლიანი ძელური სახლი, სამზარეულო (წერეთელი 1938: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ჯიხური - ხის კოშკი ZAB. მოდიდო სახლი გ(რ)ძელი CD (ორბელიანი 1993). ქეგლ-ში ჯიხური ასეა განმარტებული: 1. ხის კოშკი (საბა); 2. ერთოთახიანი პატარა შენობა (გუმბაგისათვის, გზის დარაჯისათვის...); 3. კუთხ. (ზ.იმერ.) შუაცეცხლიანი ძელური სახლი, სამზარეულო; 4. კუთხ. (ქართლ.) ბოძებზე შედგმული ძარი სიმიინდის შესანახად (ქეგლ).

ვფიქრობთ, ქართულურ-იმერული და მეგრული მასალა ერთიან კონტექსტში უნდა იქნეს განხილული.

12. ჭიჭდება - ზრდას ასრულებს, ხევდება, ბერდება (ბალახი) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. ჭიჭე (მეგრ.) - პატარა; მცირე, ცოტა. ჭიჭარება/ჭიჭორება - დაპატარავება (ქაჯაია 2002).

ჭიჭე (მეგრ.) - პატარა. ჭიჭარება - დაპატარავება; თვალში სიპატარავე (ქობალია 2010).

შდრ. ჭიჭავება (იმერ.) - მოჭიჭავება - ფულის ზომიერად ხარჯვა, თავშენახულობა. მოჭიჭავე - მომჭირნე (ლლონტი 1984).

ჭიჭა (ფერ.) - მოკლეყურიანი ცხვარი (ბერიძე... ფერეიდნული სალექსიკონო მასალა: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ქეგლ-ში შეტანილია: ჭიჭდება - პატარავდება; ილევა (გ.შატბ.).

13. ჩვართი - საქმის ცუდად მკეთებელი (ბეროზაშვილი... 1981).

ჩვართა (მეგრ.) - ფეხმრუდი, მრუდეტერფის მქონე, - ჩორთვა. ჩვართუა - ფეხმრუდი კაცის სიარული; სრულფეხსაცმლიანი პირის მოძრაობა, - ჩორთვა (ქაჯაია 2002).

ჩვართი (მეგრ.) - საქმის ცუდად მკეთებელი; ჩანჩურა; ჩვათა - თიმთიმა, ფომფლე; ჩვათუა - ჩაკვრა, ჩაფლობა (ფეხისა ლაფში) (ქობალია 2010).

ქეგლ-ის მიხედვით: ჩორთავს - კუთხ. (იმერ.) გვერდულად ცვეთს (ფეხსაცმელს); ჩორთა - მრუდე ტერფის მქონე - ფეხმრუდი (<https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>).

14. მუჭუჭი - დიდი მოყვარული ვისიმე, რისამე (საქმის მუჭუჭი, ღვინის მუჭუჭი, ქალების მუჭუჭი) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. მუჭუჭი (ქართლ.) - რამეს სიყვარული: ღვინისა, ქალისა, მუსუსი (კირიონი) (ღლონტი 1984).

შდრ. მუჭუჭი (მეგრ.) - მუჭუჭი, მუყათი (ქობალია 2010).

მუჭუჭი - საქმით დაინტერესებული, მონდომებული (ზედგინიძე 2014).

ქეგლ-ში აღნიშნული სიტყვა შეტანილი არ არის.

15. მანდალიონი - აივნის კოჭი (ბალკონში მანდალიონებია, შიგნით სახლში - კოჭები) (ბეროზაშვილი... 1981).

მანდალიონი აღნიშნული მნიშვნელობით გამოიყენება მეგრულშიც (გამოქვეყნებულ მეგრულ ლექსიკონებში არ ფიქსირდება).

შდრ. მანდალიონი (იმერ.) - შენობის გარე მხრიდან, გარშემო, ჭერის, კოჭების შვერებზე აკრული ფიცარი (იმერული ლექსიკონი: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

მანდალიონი კოჭი (ქიზიყ.) - სიგრძე დაწყობილი კოჭი, რომელზედაც იატაკის ფიცარი დაიგება (მენტემაშვილი 1943: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ქეგლ-ში საანალიზო სიტყვა შეტანილი არ არის.

ქართლურსა და მეგრულში დასტურდება საერთო სემანტიკური დიალექტიზმებიც:

1. კრუხი - იტყვიან გაღივებულ, დაძველებულ კარტოფილზე, სიმინდზე, ლობიოზე (დათესვის დრო რო მოუვა, გვითქვამს ხომე, კრუხიაო კარტოფილზე, ლობიოზე, სიმინდზე, ყველაფერზე, რაც თესლეულია, პურზე - არა) (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. მოჭვა (მეგრ.) - კრუხი; მონჭვა (ლაზ.) - კრუხი (ნ. მარი); გურ. მოჭვა - კრუხი (ღლონტი 1984).

მეგრულში, ქართლურის მსგავსად, დაძველებულ სიმინდზე, რომელიც ძნელად იფშენება, იტყვიან: მოჭვა (კრუხი) არისო. ამ სემანტიკით მოჭვა გამოქვეყნებულ მეგრულ ლექსიკონებში არ ფიქსირდება.

შდრ. კრუხვა (ლერხ.) - სიცივე (მ. ალავიძე, 1938).

მოჭვა ქეგლ-ში განმარტებულია როგორც - კუთხ. (გურ.) იგივეა რაც კრუხი.

კრუხი / მოჭვა სიტყვაფორმათა განსხვავებული მნიშვნელობა ქეგლ-ში ასახული არ არის.

2. მიწა - ქსოვილის ძირითადი ფერი, ფონი (თეთრი მიწა აქს და ლურჯი წვრილ-წვრილი ყვაილები) (ბეროზაშვილი... 1981).

მიწა ამავე მნიშვნელობით გამოიყენება მეგრულშიც. გამოცემულ მეგრულ ლექსიკონებში არ არის შეტანილი.

ქეგლ-ში მიწა სიტყვის ეს მნიშვნელობა განხილული არ არის.

3. ქვაბი არწყევს - არყის გამოხდის დროს მილში ნახადი გადმოვა. არაყს რო ხდიან ხომე, ბევრს შეუკეთებენ ცეცხლსა, მეტი ცეცხლი რო მოუვა, რაც უნდა გამოხადონ, არაყთან ერთად ისიც გადმოვა მილიდან, იმაზე იტყვიან, ქვაბმა არწყვიაო (ბეროზაშვილი... 1981).

შდრ. რწყია (მეგრ.) - პირლებინება, - რწყევა (ქაჯაია).

რწყიება (მეგრ.) - რწყევა, ლეზინება; გამოხდილი არყის ნაცვლად ბუზალუყის გადმონთხევა ქვაბიდან ჭარბი ცეცხლის შეკეთების შედეგად (ქობალია 2010).

ქეგლ-ში რწყევა სიტყვაფორმა განხილული მნიშვნელობით არ ფიქსირდება.

4. ფრინველის ძვალს ხორცს რომ ერთიანად შეაცლიან და გამოხრავენ, გახიწნა, გამოხიწნაო, ამზობენ (სახლის გახიწვნა - სახლიდან ყველაფრის გატანას, მითვისებას ნიშნავს) (სალარიძე 1978: 155).

ხინწუა (მეგრ.) - გარჩევა; ფქვილის (ღერღილის) გაწმენდა ჩენჩოსაგან; მოსუფთავება, - ხინწვა (მარცვლეულისა); ერთად მოგროვება (ქაჯაია 2002).

ხინწუა (მეგრ.) - რკვევა, დარჩევა გაცრილი მარცვლეულისა, ქატოს, ანაცერის ბზისა და წველის მოშორება, განიავება; ჩახლეჩა ხმისა; უკვალოდ გაქრობა (ქობალია 2010).

გახინწვა (იმერ.) - გაცეხვილ ღომს რომ გადარეკავენ და გაწმენდენ მტვრისაგან (ი.ჭყ.) (დლონტი 1984).

ხიწნა (იმერ.) - ჯიჯგნა, ჭამა (წერეთელი 1938: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

გამოხიწვნა (ქიზიყ.) - გამოცარიელება; გადატ. ძალზე გახდომა. ნ. გამოხიკვნა (მენტეშაშვილი 1943: ქდკ. <http://corpora.co/#/dictionaries>).

ხიწნა - ძვლებიდან ხორცის გამოცლა, წიწვნა (ქეგლ).

განხილული სიტყვაფორმები საერთო ხიწნ-ძირისგან არის ნაწარმოები და დიალექტებში მეტ-ნაკლებად მსგავსი სემანტიკური ნიუანსებით არის წარმოდგენილი.

როგორც ვნახეთ, ქართლურში დადასტურებული დიალექტური სიტყვაფორმები, გარდა მეგრულისა, სხვა კილოებშიც (იმერული, გურული, აჭარული, კახური, თუშური...) გვხვდება. ისინი საერთოქართული წარმომავლობის სიტყვებია, რომლებმაც ფორმოზრივ-სემანტიკური ერთიანობა შეინარჩუნეს რიგ კილოებში. საერთო დიალექტური ლექსიკის არსებობა ქართლურსა და მეგრულში (აგრეთვე სხვა კილოებში) უდავოდ მეტყველებს იმ ფაქტზე, რომ ქართლური, მეგრული, იმერული, გურული... მეტყველებები ერთი საერთო ენის, ქართული/ქართველური ენობრივი სისტემის ქვესისტემებია და არა დამოუკიდებელი სისტემები. ქართლური და მეგრული თანამედროვე სამწიგნობრო ენასთან მიმართებით მეტ-ნაკლებად განსხვავებულია: ქართლური მეტყველება ყველაზე ახლოს დგას სამწიგნობრო ენასთან, განსხვავებით მეგრულისაგან, რომელიც ამ მხრივ მეტ თავისებურებებს გვიჩვენებს, რაც ზოგადად საუკუნეების განმავლობაში ენაში მიმდინარე დივერგენციული თუ კონვერგენციული პროცესების შედეგია.

დამოწმებული ლიტერატურა და წყაროები

- აბულაძე 1973: აბულაძე ი., ძველი ქართული ენის ლექსიკონი. თბილისი, 1973.
- ასათიანი 2012: ასათიანი ი., ლაზური ლექსიკონი. თბილისი, 2012.
- ბერიძე 1986: ბერიძე ვ., სიტყვის კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა. თბილისი, 1986.
- ბერიძე...: ბერიძე მ., ზაკურაძე ლ., ფერეიდნული სალექსიკონო მასალა: ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- ბეროზაშვილი... 1981: ქართლური დიალექტის ლექსიკონი (მასალები), შემდგენლები: თ. ბეროზაშვილი, მ. მესხიშვილი, ლ. ნოზაძე. თბილისი, 1981.
- ელიავა 1997: ელიავა გ., მეგრულ-ქართული ლექსიკონი. თბილისი, 1997.
- ზედგინიძე 2014: ზედგინიძე გ., ჯავახური ლექსიკონი. თბილისი, 2014.
- იმერული ლექსიკონი: იმერული ლექსიკონი. ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- იმნაიშვილი 1974: იმნაიშვილი გრ., ქართლური დიალექტი, I. თბილისი, 1974.
- მენტეშაშვილი 1943: მენტეშაშვილი სტ., ქიზიყური ლექსიკონი. თბილისი, 1943: ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- ორბელიანი 1991-1993: სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული. თბილისი, ტ. I – 1991, ტ. II – 1993.
- სალარიძე 1978: სალარიძე თ., ალგეთის ხეობის ქართლური. თბილისი, 1978.
- სარჯველაძე 1995: სარჯველაძე ზ., ძველი ქართული ენის ლექსიკონი. თბილისი, 1995.
- სომხიშვილი 1978: სომხიშვილი ვ., ქსნის ხეობის მეტყველება. ცხინვალი, 1978.
- ფენრიხი... 1990: ფენრიხი ჰ., სარჯველაძე ზ., ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი. თბილისი, 1990.
- ფუტკარაძე 1993: ფუტკარაძე შ., ჩვენებურების ქართული. ბათუმი, 1993: ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- ქაჯაია 2001-2009: ქაჯაია ო., მეგრულ-ქართული ლექსიკონი. თბილისი, ტ. I – 2001, ტ. II – 2002, ტ. III – 2002, ტ. IV – 2009.
- ქეგლ: ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, რვატომეული, არნ. ჩიქობავას საერთო რედაქციით. თბილისი, 1950-1964.
- ქეგლ-ის ახალი რედაქცია: ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ახალი რედაქცია. მთავარი რედაქტორი ავთ. არაბული. <https://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>. (10.03.2020).
- ქობალია 2010: ქობალია ა., მეგრული ლექსიკონი. თბილისი, 2010.
- ღლონტი 1984: ღლონტი ალ., ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა, მეორე გამოცემა. თბილისი, 1984.

- ყიფშიძე 1914: И. Кипшидзе, Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматиею и словарем, СПб., 1914: თბზულებანი. თბილისი, 1994.
- შარაშენიძე 2008: შარაშენიძე ნ., საჩინოური ქართული (ქვემოიმერული კილო ერთი სოფლის მეტყველების მიხედვით). თბილისი, 2008.
- ჩიქობავა: ჩიქობავა: ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- ცოცანიძე 2013: ცოცანიძე გ., თუშური ლექსიკონი. თბილისი, 2013: ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- წერეთელი 1938: წერეთელი ბ., ზემოიმერული ლექსიკონი: ქართველურ ენათა ლექსიკა, I. თბილისი, 1938: ქდკ (<http://corpora.co/#/dictionaries>). 20.03.2020.
- ჭარაია 1997: ჭარაია პ., მეგრული ლექსიკონი. თბილისი, 1997.